

Lublin, 9 września 2020

dr hab. Agata Błachnio, prof. KUL

Instytut Psychologii

Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II

Recenzja rozprawy doktorskiej

mgr Joanna Witowska pt. *Czas psychologiczny a funkcjonowanie poznawcze*

napisana pod kierunkiem dr hab. Marcina Zajenkowskiego, prof. UW

Według art. 13. *Ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki* rozprawa doktorska przede wszystkim powinna stanowić oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, wykazywać ogólną wiedzę teoretyczną kandydata w danej dyscyplinie naukowej oraz umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej. W niemiejszej recenzji postaram się ocenić, czy spełnia te warunki.

Przedstawiona mi do recenzji rozprawa stanowi serię pięciu artykułów opublikowanych w czasopiśmie anglojęzycznym z *Journal Citation Reports z Impact Factorami* od 1,108 do 2,471. W trzech z nich doktorantka jest pierwszym autorem, w kolejnych trzecim i piątym. Artykuły zostały opublikowane w latach 2016-2020. Opisane w nich badania zostały przeprowadzone dzięki finansowaniu z dwóch grantów z Narodowego Centrum Nauki oraz wyjazdowi badawczemu do Niemiec. Autorka przedstawiła badania, w których podjęła temat czasu psychologicznego w dwóch aspektach: perspektywy czasowej

oraz percepcji czasu. Głównymi celami przedstawionych badań było: pokazanie związków między perspektywą czasową i funkcjonowaniem poznawczym, a także opisanie konsekwencji przyjmowania perspektywy czasowej w odniesieniu do percepcji czasu.

Swój cykl Doktorantka podzieliła na trzy obszary związane z perspektywą czasową, po pierwsze badała związki perspektyw czasowych i funkcjonowania poznawczego, a mianowicie z funkcjami wykonawczymi i inteligencją, drugi dotyczył związków zrównoważonej perspektyw czasowej z funkcjonowaniem poznawczym i w kolejnym obszarze opisała związki między perspektywą czasową z uwzględnieniem hamowania poznawczego i osobowości.

W cyklu jako pierwszy został zaprezentowany artykułu opublikowany w *Intelligence* (IF=2,47), Joanna Witowska nie jest w nim pierwszym autorem, ale piątym. Opisane badania są bazą do zaplanowania kolejnych, a jak sama Autorka pisze „otwierają cały cykl”. Głównym celem było pokazanie związku między różnymi aspektami inteligencji oraz perspektywą czasową, a także pokazanie mediacyjnej roli stresu w tym związku. W badaniach uwzględniono inteligencję werbalną, płynną i subiektywną oceną inteligencji. Pokazano, że perspektywa negatywna i terażniejsza fatalistyczna pogarszało wyniki w testach inteligencji, dodatkowo dystres odgrywał istotną rolę w tym związku.

W kolejnym artykule opublikowanym w czasopiśmie *Time and Society* (IF=1,108), w którym Doktorantka jest pierwszym autorem, co pokazuje, że to ona była głównym „motorem” w jego powstaniu. Badania zaprezentowane w drugim artykule uwzględniały funkcję wykonawczą jaką jest hamowanie. Pokazano, że negatywna przeszłość i terażniejszość fatalistyczna jest związana z hamowaniem. Pokazano także mediacyjną rolę dystresu i zaangażowania w zadanie.

W artykule opublikowanym w *Current Psychology* (IF=2,051) w którym Joanna Witowska jest pierwszym autorem, badania były kontynuacją badań poprzednich i uwzględniały dodatkowo inne funkcje wykonawcze niż hamowanie, a mianowicie odświeżanie pamięci roboczej i przełączania. Okazało się, że perspektywa terażniejsza fatalistyczna była związana negatywnie z odświeżaniem pamięci roboczej i było to częściowo związane z gorszym nastrojem. Perspektywa przeszła pozytywna była związana pozytywnie z odświeżaniem pamięci roboczej i odpowiadał za to lepszy nastrój.

W kolejnym artykule opublikowanym w *Frontiers in Psychology* (IF=2,06), Joanna Witowska nie jest pierwszym autorem, ale trzecim. Jednak należy zaznaczyć, że Autorka była czynnie zaangażowana w prace nad tekstem, jak wynika z noty Joanna Witowska brała udział w projektowaniu badania, przeprowadzeniu badań, a także w pisaniu manuskryptu. Celem przedstawionych tu badań było pokazanie związków między perspektywą czasową, inteligencją i hamowaniem poznawczym. W badaniu do pomiaru kontroli poznawczej wykorzystano zadania Antykaskada i Go/no Go. Pokazano, że zrównoważona perspektywa czasowa wiąże się dodatnio z inteligencją i zdolnością do kontroli poznawczej.

W kolejnym artykule opublikowanym w *Personality and Individual Differences* (IF=2,311) autorka była pierwszym autorem. Celem badań było pokazanie związku między perspektywą czasową, percepcją czasu z uwzględnieniem kontroli poznawczej i neurotyzmu. Autorka wykorzystwała tu ciekawe miary percepcji czasu, a mianowicie ocenę upływu czasu w sytuacji czekania, perspektywy prospektywnej (w zadaniach komputerowych) i oceny upływu czasu w ogóle. Pokazano m.in. że mało adekwatne oszacowanie czasu trwania jest związane z niskim poziomem kontroli.

Cały przedstawiony cykl oceniam bardzo wysoko. Zaprezentowane badania są ciekawie przygotowane i świetnie wpisują się w obecny nurt badań nad czasem. Cykl jest

spójny, a teksty w nim dobrze dobrane. Każde z kolejnych badań jest niejako kontynuacją poprzedniego. Autorka nabudowywała wiedzę, a nie tworzyła coś z osobnych elementów. We wszystkich artykułach zastosowano zaawansowane analizy statystyczne, m.in. mediacji czy analizę confirmacyjną. Na uwagę zasługuje także zastosowanie różnych pomiarów do percepcji czasu np. do subiektywnego oszacowania czasu zegarowego, upływu czasu. Autorka prowadziła badania korelacyjne, jednak trzeba to podkreślić, że jest świadoma tego ograniczenia, i wie że nie może mówić o związkach przyczynowo skutkowych.

Jeśli chodzi o uwagi krytyczne przedstawionych badań, nie ma ich wiele, mam jedną poważniejszą i inne raczej jako pytania/ komentarze. W swoich badaniach Joanna Witowska wykorzystuje Inwentarz Perspektywy Czasowej Zimbardo. Kwestionariusz ten ma dość niskie rzetelności, w dwóch podskalach α Cronbacha uzyskuje wartości powyżej 0,70, jednak w jednej tylko $\alpha=0,65 - 0,67$ – w zależności od badania. Nie zostało to wskazane przez Autorów w ograniczeniach badań. Chciałabym poznać opinię na ten temat samej Doktorantki. Zabrakło mi wyjaśnienie, dlaczego ta koncepcja została wybrana i dlaczego zdecydowano się na ten właśnie kwestionariusz, skoro w wielu badaniach raportowane są niskie jego rzetelności.

Ponadto, w literaturze można znaleźć wyniki sugerujące różnice płciowe jeśli chodzi o perspektywę czasową, Autorka nie uwzględniła tego aspektu, nie pisała też o tym w ograniczeniach, chociaż np. wspomniała o wieku. Autorka uwzględniła w swoich badaniach osobowość, stres i nastrój, zabrakło bardziej szczegółowego uzasadnienia włączenia tych konstruktów do badań, zwłaszcza jeśli chodzi o tekst wprowadzający do cyklu. Interesujące by było wskazanie także, jakie jeszcze konstrukty mogłyby odgrywać rolę w związku między perspektywą czasową i funkcjonowaniem poznawczym?

Nie mam wątpliwości, że przedstawiony cykl publikacji stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, Autorka niewątpliwie przedstawiła nowe i ciekawe

wyniki. Po pierwsze wskazała, że perspektywa czasowa także zrównoważona perspektywa czasową wiążą się funkcjonowaniem poznawczym. Wykazano także, że prospektywne oszacowanie czasu trwania i upływu czasu odrywa rolę w zrównoważonej perspektywie czasowej. Ponadto, wykazała się ogólną wiedzę teoretyczną w swojej dyscyplinie naukowej, co miało przełożenie w opisanych artykułach, a także we wstępie do cyklu. Niewątpliwie ma umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej. Zaplanowane badania zostały przygotowane poprawnie. Wszystkie teksty zostały przygotowane z współautorami, jednak należy jeszcze raz podkreślić, że Joanna Witowska jest pierwszym autorem w trzech artykułach z cyklu, ale też brała udział w projektowaniu badań, przynajmniej w jednym z pozostałych, a mianowicie w tym opisanym w czasopiśmie *Frontiers in Psychology*. Należy także podkreślić umiejętność ubieganie się o finansowanie na badania ze źródeł zewnętrznych.

Podsumowując, zaprezentowany cykl artykułów jako rozprawa doktorska oceniam pozytywnie a nawet wyróżniająco. Zebrane artykuły, tworzą spójny cykl. Łatwo można zobaczyć, że nie jest to jedyny dorobek Doktorantki, a ten który ma nie powstydziliby się niejeden starszy stażem naukowiec. Od kilku lat Autorka publikuje w bardzo dobrych czasopismach z JCR, tym samym włączając się w debatę międzynarodową m.in. na temat perspektywy czasowej, różnic indywidualnych czy psychologii religii. Bardzo się cieszę, że miałam przyjemność czytać teksty dojrzałe, tym bardziej, że przedstawione na poziomie doktoratu. Należy podkreślić, że wszystkie zaprezentowane badania zostały już opublikowane w bardzo dobrych czasopismach, a zatem przeszły już przez oceny recenzentów, nie tylko polskich. Ponadto, pomysły badawcze były pozytywnie ocenione przez ekspertów, którzy pozytywnie ocenili granty badawcze otrzymane przez Doktorantkę, przyznając Jej finansowanie.

Biorąc wszystko powyższe, stwierdzam, że rozprawa doktorska przedstawiona w formie cyklu pięciu artykułów spełnia warunki określone w ar. 13 z dnia 14 marca 2003 roku o tytule naukowym i stopniach naukowych, a zatem może być dopuszczona do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Wniosuję też o wyróżnienie rozprawy, gratulując Doktorantce i Promotorowi.

A handwritten signature in black ink, appearing to be 'M. B. Adam' or similar, written in a cursive style.

Lublin, 9 września 2020

dr hab. Agata Błachnio, prof. KUL

Instytut Psychologii

Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II

Wniosek o wyróżnienie pracy

Wnioskuje o wyróżnienie pracy doktorskiej mgr Joanna Witowska pt. *Czas psychologiczny a funkcjonowanie poznawcze* napisanej pod kierunkiem dr hab. Marcina Zajenkowskiego, prof. UW. Autorka przedstawiła rozprawę doktorską w formie cyklu artykułów opublikowanych w bardzo dobrych czasopismach z JCR (z dobrymi jak na psychologię Impact Factorami). Jestem przekonana, że opisane badania zarówno jakościowo, jak i ilościowo przewyższają poziom rozpraw doktorskich w Polsce.

Tak, jak pisałam w recenzji, przedstawiony cykl publikacji stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, Autorka niewątpliwie przedstawiła nowe i ciekawe wyniki. W serii badań pokazała, że perspektywa czasowa wiąże się z funkcjonowaniem poznawczym. Doktorantka wykazała się także ogólną wiedzą teoretyczną w dyscyplinie, co miało przełożenie w opisanych artykułach, a także we wstępie do cyklu. Joanna Witowska niewątpliwie ma umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej, na co wskazuje umiejętność publikowania wyników, jak i starania się o finansowanie ze źródeł zewnętrznych. Warto zaznaczyć, że Doktorantka nie tylko ma zadatki na naukowca, który projektuje badania, prowadzi je i publikuje wyniki w czasopismach z obiegu międzynarodowego, ale Ona już tym naukowcem jest, o czym świadczy też dorobek jaki zebrała poza przedstawionym w cyklu.

